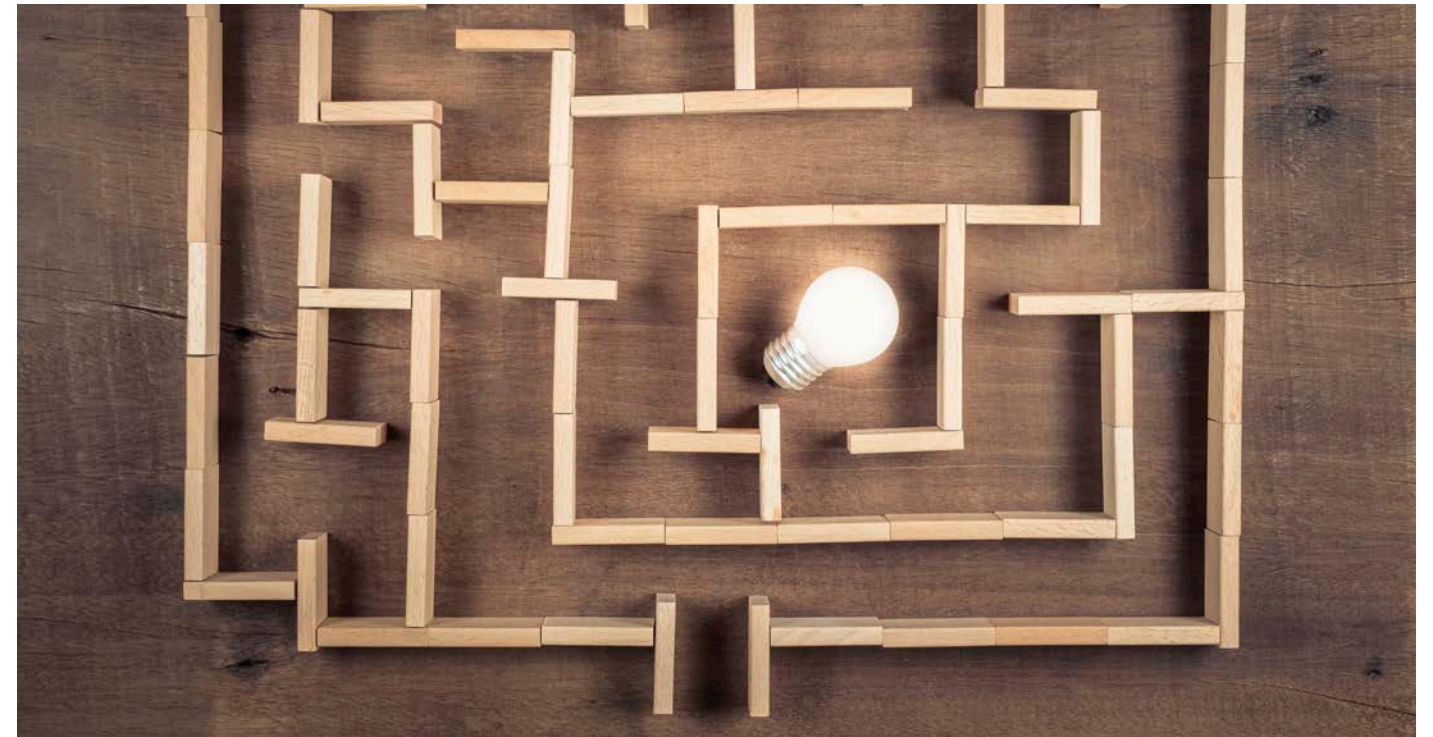

LA DINÀMICA DEL SÍMBOL

«PODEM DIR QUE L'EXPERIÈNCIA SIMBÒLICA CONCERNEIX D'UNA MANERA PROFUNDA L'ÉSSER HUMÀ; LI PERMET OBRIR-SE, CONTREURE UNA ALIANÇA, DESCOBRIR EL MISTERI I LA CONTEMPLACIÓ.» AMB AQUESTES PARAULES ENCAPÇALA JACQUES VIDAL EL SEU PRÒLEG AL *DICCIONARI DELS SÍMBOLS*, DE MIRCEA ELIADE, QUE ES PUBLICARÀ PRÒXIMAMENT A FRAGMENTA

JACQUES VIDAL

Autor del pròleg del *Diccionari dels símbols*

Símbol i imatge

El símbol és vivífic, genera alè, vida. El psicòleg C. G. Jung va escriure que tot símbol és, al capdavant, un «cos vivent» que aporta un suplement de vida en favor de l'experiència simbòlica, que al seu torn es troba lligat a un suplement de cos.

El símbol roman viu pel seu lligam amb una imatge. Mircea Eliade, a *Imatges i símbols*, recorda que «el símbol no funciona en objectes, sinó en imatges». En altres paraules, comencem a obrir els espais de l'existència simbòlica quan les realitats que ens envolten o que hi habiten deixen de ser objectes i esdevenen imatges. En el moment en què despunta l'experiència simbòlica, es produeix el pas de l'objecte a la imatge.

¿Quin és l'avantatge d'una obra dinàmica com aquesta que comença

ria amb el pas de l'objecte a la imatge? ¿En quina mesura guanyem vitalitat quan deixem de considerar les realitats externes o internes com a objectes, i comencem a considerar-les com a imatges? Vet aquí una de les qüestions que Gaston Bachelard va estudiar a fons. Ell ens fa notar que la imatge introdueix un concepte d'unitat i un concepte de totalitat.

Això significa que, quan una realitat, considerada com a objecte, passa a copsar-se com a imatge, pren una forma dúctil i dinàmica. L'objecte esdevé, al mateix temps, principi d'unitat i de totalitat. Pot remetre a qualsevol cosa del seu voltant: la imatge resplendeix; l'objecte és fix.

Això ha jugat un paper important en la nostra cultura occidental, sobretot durant el període anomenat positivisme, en què l'objecte va esdevenir fixador, refrigerant: va refredar-se. Els objectes dels nostres pen-

saments suposen, ben entès, un pensament lúcida —és l'avantatge de la lògica racional—, però també un pensament fred en el projecte determinat per la seva autonomia sintètica.

Si aquelles mateixes realitats que hem anomenat objectes comencen a funcionar com a imatges, adquireixen ductilitat i obertura. Són dotades d'una certa llibertat, llibertat que percebem també perquè la imatge ja no és fixa com ho era l'objecte. La imatge remet a una altra cosa, no és solament objecte, segons el significat etimològic: el que és projectat davant nostre. Constitueix una realitat convidadora, invita, és una forma d'invitació. Puc mirar el sol com un objecte i, llavors, ben aviat l'oblidaré. Però, des del moment en què començo a mirar-lo i a viure'l com una imatge, és una invitació a anar més enllà. Aquesta invitació té dos eixos dinàmics: atènyer el centre de la llum del sol i, a

partir d'aquest centre de llum, beneficiar-se de la llum per a tots els objectes contemplats. És una qüestió d'unitat i de totalitat, o bé es tracta d'una funció d'expansió.

És un vocabulari que Gaston Bachelard empra també per assenyalar la importància d'aquesta disposició de la consciència o de l'esperit, quan estem atents a la transformació dels objectes en imatges. Es produeix en el mateix instant una mena de revitalització preparatòria: el símbol revitalitza en funció del seu lligam amb les imatges quotidianes, amb les imatges primordials; suscita, amb tot, un significat.

Imatges quotidianes

Això podríem il·lustrar-ho amb la imatge de l'estel. He pres la imatge del sol. El Sol és un estel; ens és proper; és el nostre estel. Examinem els

PUC MIRAR EL SOL COM UN OBJECTE I, LLAVORS, BEN AVIAT L'OBLIDARÉ. PERÒ, DES DEL MOMENT EN QUÈ COMENÇO A MIRAR-LO I A VIURE'L COM UNA IMATGE, ÉS UNA INVITACIÓ A ANAR MÉS ENLLÀ

estels més allunyats perquè actuen sia com a objectes, sia com a imatges, i des d'aquest punt de vista esdevenen més eloqüents. Ens anuncien que en alguna banda hi ha una font, una llum, i l'acció d'aquesta llum. Ens fan percebre que la llum és una conquesta, no el simple fet d'una passivitat. Nosaltres no rebem solament la llum de l'estel o la llum del Sol; en tots dos casos, hem de transformar la llum rebuda en energia, i l'energia ha de conduir-nos a l'acció. En aquest sentit, el símbol juga un paper revitalitzador.

Alguns autors (Jean Chevalier, *Diccionari dels símbols*, entrada «Sol») il·lustren aquesta funció vivificadora, biologitzadora, del símbol del sol amb l'expressió *psicopomp*: «El Sol és el que pot guiar les ànimes a través de les regions infernals i reconduir-les l'endemà, amb l'arribada del dia, a la llum. Funció ambivalent de psicopompa sangonosa i de hierofania iniciàtica. [...] El Sol genera i devora els seus fills, diuen els Upanishad» (p. 891). El Sol mata i activa les energies de l'ésser humà.

Al capdavant, el símbol desperta en nosaltres l'energia amb el benentès que, quan deixem de pensar els objectes, comencem a viure'ls com a imatges. —

Jacques Vidal, «A la descoberta del símbol» (fragment), dins Mircea Eliade i Ioan Petru Couliano, *Diccionari dels símbols*. Pròximament a Fragmenta.